

Minister Klimatu i Środowiska

BM-WP.050.94.2024.KM
3295258.13062253.10519538
Warszawa, 07-08-2024

Pan Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację Pana Posła Bartosza Romowicza **w sprawie niebezpieczeństwa dla obywateli z tytułu występowania barszczu Sosnowskiego na terenie pow. bieszczadzkiego**, (znak: K10INT3854), przedstawiam następujące wyjaśnienia.

Barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów¹ został zaliczony do inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii rozprzestrzenionych na szeroką skalę.

Jako działania zaradcze w stosunku do tego i innych inwazyjnych gatunków obcych roślin ww. rozporządzenie przewiduje środki fizyczne (środki fizyczne – wykopywanie, wrywanie, koszenie, ścinanie, uszkodzanie, zbieranie, zaorywanie lub zacienianie tych roślin, ścinanie, uszkodzanie lub zbieranie części, z których te rośliny mogą się rozmnożyć, wypas zwierząt, zmianę stosunków wodnych, okrywanie, ściółkowanie, usuwanie wierzchniej warstwy gleby lub osadów dennych, odgradzanie, tworzenie stref buforowych dla tych roślin lub przetrzymywanie ich w obiektach izolowanych) i chemiczne (stosowanie środków ochrony roślin wprowadzonych do obrotu na podstawie wydanego przez ministra właściwego do spraw rolnictwa zezwolenia, o którym mowa w art. 28 ust. 1, art. 30 ust. 1, art. 41, art. 51 lub w art. 53 ust. 1 rozporządzenia nr 1107/2009², lub pozwolenia na handel równoległy, o którym mowa w art. 52 rozporządzenia nr 1107/2009, lub stosowanie innych środków chemicznych zgodnie z odrębnymi przepisami dotyczącymi środków biobójczych).

Ww. rozporządzenie określa warunki prowadzenia tych działań, zasady postępowania z usuniętymi roślinami oraz środki do stosowania w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów, które zostały zdegradowane, uszkodzone lub zniszczone przez te gatunki. Zakres zadań właściwego miejscowo wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w zakresie działań zaradczych wobec inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii

¹ Dz.U. 2022 poz. 2649

² rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. Urz. UE L 309 z 24.11.2009, str. 1, z późn. zm.1)

rozprzestrzenionych na szeroką skalę (m.in. ustalenie podmiotu władającego odpowiedzialnego za przeprowadzenie działań zaradczych i informowanie go o stwierdzeniu obecności gatunku w środowisku oraz o konieczności przeprowadzenia działań zaradczych) określa art. 16 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych³. Merytorycznego wsparcia w praktyce tych działań udzielają właściwe miejscowo regionalne dyrekcje ochrony środowiska.

Używanie herbicydów (opryski roślin lub bardziej skuteczne wstrzykiwanie preparatu do szyjki korzeniowej rośliny), będące obecnie najpopularniejszym sposobem zwalczania barszczu Sosnowskiego, zawsze musi odbywać się zgodnie z przepisami, adekwatnie do uwarunkowań lokalnych – co jest szczególnie istotne na obszarach przyrodniczo cennych i chronionych takich jak Bieszczady. Mechaniczne usuwanie, choć wiąże się ze znacznym nakładem pracy i wymaga dużej staranności, może przynieść bardzo dobre efekty w miejscach, gdzie stanowiska barszczu Sosnowskiego występują nielicznie i łatwo do nich dotrzeć. Oprócz koszenia stosuje się zabiegi bardziej precyzyjne i na ogół skuteczniejsze: ścinanie kwiatostanów bezpośredni po przekwitnięciu, przecinanie szyjki korzeniowej, wykopywanie młodych okazów i wymianę gleby w miejscach dużej depozycji nasion, a także wypas odpowiednio dobranych ras i osobników bydła i owiec. Naukowcy z Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie dla potrzeb zwalczania barszczu Sosnowskiego na obszarach chronionych stworzyli zdalnie sterowanego robota niszczącego rośliny i ich nasiona promieniowaniem mikrofalowym.

Informacja dotycząca finansowania zwalczania Inwazyjnych Gatunków Obcych (IGO) z funduszy krajowych (NFOŚiGW, wfośigw) oraz funduszy UE

I. Fundusze UE na lata 2021-2027

W ramach programu **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)**, dla którego MKiŚ jest Instytucją Pośredniczącą, w działaniu *FENX.01.05 Ochrona przyrody i rozwój zielonej infrastruktury*, zaplanowano dedykowane wsparcie na typ projektu 1.5.3 *zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych (IGO)*.

Zakres wsparcia w ramach typu projektu 1.5.3 zgodnie Szczegółowym Opiszem Priorytetów (SZOP) dla FEnIKS obejmuje cyt.:

Projekty zwalczania IGO, służące zahamowaniu presji na rodzime gatunki i siedliska. Wsparcie ograniczone do działań z ustawy z 11.08.2021 o gatunkach obcych z ustawy z 04.11.2022 o Centralnym Azylu dla Zwierząt. Wspierane będą projekty kompleksowego zarządzania IGO, w tym aktualizujące wiedzę o tych gatunkach i sposobach ich eliminacji, kontroli lub izolacji, w szczególności gatunków należących do IGO stwarzających zagrożenie dla UE lub Polski i przedsięwzięcia wdrażające Plan działań dotyczący priorytetowych dróg przenoszenia IGO stwarzających zagrożenie dla UE lub Polski.

W katalogu potencjalnych beneficjentów w SZOP wymieniono m.in. jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz jednostki organizacyjne działające w ich imieniu.

Nabory:

³ Dz. U. z 2023 r. poz. 1589 ze zm.

Do 31 lipca trwał nabór wniosków o dofinansowanie w sposób niekonkurencyjny skierowany do GDOŚ dotyczący IGO⁴. Alokacja przeznaczona na nabór wynosi 30 mln zł. GDOŚ planuje realizację projektu pn. *Wdrażanie Planu działań dla priorytetowych dróg przenoszenia inwazyjnych gatunków obcych*, o szacowanym koszcie całkowitym 25 mln zł. Działania zaplanowane w ramach projektu obejmują m.in.: przeprowadzenie niezbędnych analiz, zrealizowanie szkoleń dla pracowników służb i organów zaangażowanych w zwalczanie IGO oraz szeroko zakrojoną kampanię edukacyjno-informacyjną dotyczącą tych gatunków. Ponadto **planowane jest również kompleksowe testowanie metod zwalczania najbardziej inwazyjnych gatunków, w szczególności barszczy kaukaskich i rdestowców, które ze względu na cechy biologiczne wymagają zwalczania systemowego - prowadzonego planowo i sukcesywnie przez kilka sezonów wegetacyjnych**. Celem zaplanowanych działań jest nie tylko wzrost wiedzy społeczeństwa czy interesariuszy, w tym rozpowszechnienie informacji o zagrożeniach związanych z wprowadzaniem i rozprzestrzenianiem się IGO, ale również poszerzenie bazy ekspertów i specjalistów mających wiedzę jak zmniejszyć negatywne oddziaływanie IGO na środowisko przyrodnicze, zdrowie i gospodarkę. Zaplanowane zadania oparte są o wnioski, wiedzę i materiały wynikające z realizacji przez GDOŚ projektu nr POIS.02.04.00-00-0100/16 pn. *Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną*.

Nabór wniosków o dofinansowanie w sposób konkurencyjny dot. zwalczania IGO dla szerokiego grona beneficjentów nie został dotychczas ogłoszony ponieważ trwa proces konsultacji z organizacjami pozarządowymi będącymi członkami Komitetu Monitorującego FEnKS projektu kryteriów wyboru projektów niezbędnych dla przeprowadzenia postępowania.

Ponadto działania obejmujące zwalczanie IGO mogły zostać ujęte w ramach projektów dotyczących ochrony in situ lub ex zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych w ramach ogłoszonego 27 listopada 2023 r. naboru z FEnKS.⁵

II. Fundusze UE na lata 2014-2020

W ramach środków zagranicznych zwalczanie IGO finansowane było również w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIiŚ)** w części projektów z działania 2.4 *Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna*.

Największym i dedykowanym stricte zwalczaniu IGO projektem był projekt GDOŚ pn. *„Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną”*. Całkowita wartość przedsięwzięcia wynosiła prawie **19 mln zł (sfinansowane w całości ze środków UE)**. Projekt realizowany był od 31 października 2016 r. do 30 czerwca 2023 r.

Był to projekt kompleksowy, w którym wszystkie działania dotyczyły IGO i bezpośrednio lub pośrednio eliminacji, kontroli i zapobieganiu rozprzestrzeniania się tych gatunków. Jego celem było m.in. wsparcie wdrożenia unijnych przepisów⁶ w tym zakresie.

W ramach projektu przeprowadzono działania polegające m.in. na:

⁴ <https://www.gov.pl/web/nfosigw/fenx0105-iw01-00624>.

⁵ <https://www.gov.pl/web/nfosigw/fenx0105-iw01-00323>

⁶ rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r.

- stworzeniu i utrzymaniu kompleksowego systemu informacyjnego na temat inwazyjnych gatunków obcych (elementem opracowanego systemu jest Centralny Rejestr Danych o IGO, o którym mowa w ustawie o gatunkach obcych z dnia 11 sierpnia 2021 r.);
- przeprowadzeniu analizy stopnia inwazyjności gatunków obcych w Polsce wraz ze wskazaniem gatunków istotnie zagrażających rodzimej florze i faunie (analizą objęta 118 gatunków obcych, w tym gatunki stwarzające zagrożenie dla Unii i dla Polski, jak też inne gatunki, które na terenie naszego kraju wykazują cechy IGO; wśród uzyskanych rezultatów było m.in. określenie występowania poszczególnych gatunków czy też wskazanie gatunków priorytetowych);
- przygotowaniu propozycji działań strategicznych w zakresie możliwości zwalczania IGO w Polsce;
- przeprowadzeniu analizy dróg niezamierzonego wprowadzania lub rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych (działanie przeprowadzono w oparciu o informacje zgromadzone dla 83 gatunków z wykorzystaniem rekomendacji metodycznych Komisji Europejskiej);
- opracowaniu (na podstawie ww. analizy) koncepcji planów działań dla dróg priorytetowych;
- analizie i ocenie możliwych do zastosowania w Polsce metod zwalczania wybranych IGO (działanie to przeprowadzono dla łącznie 20 gatunków w podziale na 6 grup: raki, żółwie, **barszcze**, rdestowce, wybrane rośliny lądowe i wodne);
- przeprowadzeniu działań pilotażowych polegających na testowaniu metod zwalczania rekomendowanych do stosowania w Polsce wobec gatunków z ww. 6 grup;
- przygotowaniu opracowań stanowiących kompendium wiedzy o metodach zwalczania gatunków z ww. 6 grup;
- przeprowadzeniu szkoleń z zakresu problematyki IGO dla podmiotów i służb zaangażowanych w eliminację, kontrolę lub izolację tych gatunków, w tym z identyfikacji, metod ich zwalczania i przepisów prawnych dotyczących IGO (działanie przeprowadzono przed wejściem w życie przepisów ustawy o gatunkach obcych; łącznie zorganizowano 12 dwudniowych szkoleń, w których wzięło udział około 500 osób);
- przeprowadzeniu szeregu działań o charakterze informacyjno-edukacyjnym mających na celu propagowanie i zwiększenie poziomu wiedzy na temat IGO, zagrożeń jakie stwarzają te gatunki dla człowieka, środowiska naturalnego i gospodarki, a także przekazanie informacji na temat występowania tych gatunków, sposobach ich zwalczania, możliwych drogach ich wprowadzania i korzyściach z ograniczenia ich rozprzestrzenienia (m.in. publikacja artykułów w prasie dla działkowców i w gazetach regionalnych, przygotowanie i emisja audycji radiowych oraz filmów telewizyjnych o IGO, opracowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych, udział w imprezach regionalnych, a także organizacja konferencji projektowych przeznaczonych dla osób zajmujących się problematyką inwazji biologicznych).

Więcej informacji o projekcie opublikowane zostały na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/gdos/inwazyjne-gatunki-obce-ias>.

W projektach konkursowych wspartych w ramach działania 2.4 POIiŚ dotyczących ochrony czynnej, w których uwzględniono działania dotyczące zwalczania gatunków inwazyjnych

koszt tych działań wyniósł ok **7,4 mln zł**. Beneficjentami projektów były różne podmioty m.in. parki narodowe, organizacje pozarządowe. Zwalczano takie gatunki roślin jak m.in.: czeremcha amerykańska, dąb czerwony, klon jesionolistny, robinia akacjowa, sumak octowiec, kolczurka klapowana, tawuła kutnerowata, niecierpek drobnolistny, niecierpek gruczołowaty, nawłoc kanadyjska, nawłoc późna, rdestowce: sachaliński, japoński, pośredni.

Ponadto działania dotyczyły następujących gatunków zwierząt: m.in.: żółwia czerwonoliczego i pozostałych gatunków inwazyjnych żółwi, norki amerykańskiej, szopa pracza, jenota, kuny, lisa, pstraga tęczowego, tołpygi białej lub pstrej, karasia srebrzystego, karpia, czebaczka amurskiego.

Działania dot. zwalczania IGO prowadzone były również w ramach projektu pozakonkursowego realizowanego przez PGL Lasy Państwowe pn. "*Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe*". Całkowita wartość przedsięwzięcia to ponad 30 mln zł (w tym blisko 20 mln stanowił wkład UE). Projekt realizowany był w okresie od 1 marca 2017 do 31 października 2023 r. Suma wydatków poniesionych na zwalczanie gatunków inwazyjnych w kwotach netto wyniosła prawie **1,4 mln zł**, zaś obszar objęty działaniami w tym powierzchnia wpływu to **1 235,3 ha**. Działania dotyczyły takich gatunków jak: czeremcha późna i amerykańska, dąb czerwony, łubin trwały, robinia akacjowa, niecierpek drobnokwiatowy i gruczołowaty, rdestowiec ostrokończysty, nawłoc późna, klon jesionolistny, **barszcz Sosnowskiego**, tawuła kutnerowata.

W ramach **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021 (tzw. fundusze norweskie)**, w *Programie Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu*, w obszarze Środowisko ogłoszono m.in. nabór - *Zwiększenie ochrony ekosystemów przed inwazyjnymi gatunkami obcymi dedykowany do walki z gatunkami inwazyjnymi*. Dofinansowanie otrzymało 5 projektów. Łączna kwota dofinansowania to ponad **11 mln zł**. Spośród 5 projektów, dofinansowanie otrzymały 3 gminy (Kępice, Leżajsk, Debrzno), jeden powiat (sanocki) oraz Uniwersytet Śląski w Katowicach. Działania samorządów objęły 14 gmin i obszar **ponad 220 ha**. Projekt Uniwersytetu Śląskiego realizowany był na obszarze trzech województw: śląskiego, małopolskiego i podkarpackiego na terenie obszarów chronionych: dwóch parków narodowych, dwóch rezerwatów przyrody, czterech obszarów Natura 2000 oraz na obszarach nieobjętych ochroną, tj. na obszarze 7 gmin.

W wybranych projektach wśród gatunków inwazyjnych, wobec których były podejmowane działania wskazano: **barszcz Sosnowskiego**, **barszcz Mantegazziego**, niecierpek gruczołowaty, rdestowiec czeski (pośredni), rdestowiec ostrokończysty, rdestowiec sachaliński, nawłoc kanadyjską, nawłoc późną.

III. Fundusze krajowe

W ofercie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej brak jest aktualnie programu skierowanego do samorządów w zakresie dofinansowania do zwalczania gatunków obcych, w tym barszczu Sosnowskiego.

Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej dofinansowują gminne projekty usuwania barszczu Sosnowskiego. Działania zaradcze na terenie gminy Ustrzyki Dolne, obejmujące wypas bydła i owiec, były od 2018 r. finansowane przez WFOŚiGW w Rzeszowie, a od 2021 r. są dotowane za hektar z budżetu województwa podkarpackiego. Organem odpowiedzialnym za finansowanie tych działań zgodnie z ustawą z dnia 27

kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska⁷ pozostaje Zarząd Województwa Podkarpackiego. Skala inwazji barszczu Sosnowskiego w gminie Ustrzyki Dolne wymaga, by problem był przez ww. organ traktowany priorytetowo.

Ponadto, WFOŚiGWw Rzeszowie planuje środki na realizację zadań statutowych na podstawie kryteriów wyboru przedsięwzięć ustalonych przez Radę Nadzorczą, które uwzględniają celowość i zgodność z polityką ekologiczną państwa i są stosowane przy wyborze przedsięwzięć do dofinansowania. Corocznie uchwalane plany finansowe i plany działalności określają rodzaje dziedzin możliwych do dofinansowania, nie precyzują natomiast szczegółowo konkretnych zadań, a jedynie rodzajowy element ochrony środowiska np. ochrona różnorodności biologicznej, edukacja ekologiczna, ochrona powierzchni ziemi itp. Kwalifikacja zadania do dziedziny dokonywana jest po złożeniu wniosku przez beneficjentów na etapie jego weryfikacji. Projekty dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego mogą wpisywać w zaplanowane środki na ochronę bioróżnorodności, edukacji ekologicznej, inne zadania służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju i zgodne z polityką ochrony środowiska.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Urszula Zielińska
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:

Departament Spraw Parlamentarnych KPRM

⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.